

Muistio

Tutkimustietovarantohankkeen johtoryhmän kokous

Paikka: OKM, Meritullinkatu 10, nh. Väinämöinen

Aika: ma 20.8.2018 klo 13-15

Osallistujat:

- Tiedeasiantuntija Erja Heikkinen (ryhmän puheenjohtaja), opetus- ja kulttuuriministeriö
- Professori Kaisa Miettinen, Jyväskylän yliopisto
- Rehtori Petri Raivo, Karelia-ammattikorkeakoulu, ARENE-edustaja
- Tietotekniikkapäällikkö Minna Harjuniemi, Helsingin yliopisto, FUCIO-edustaja
- IT-päällikkö Jaakko Riihimäki, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, AAPA-edustaja
- ~~Tietoasiantuntija Aija Kaitera, Helsingin yliopisto, TUHA-verkoston edustaja ESTE varahenkilö Mari Riipinen ESTE~~
- Kirjaston johtaja Jarmo Saarti, Itä-Suomen yliopisto, Kirjastojen neuvoston edustaja
- ~~Kehittämispäällikkö Riitta Meretoja, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri ESTE~~
- Pääjohtaja Heikki Mannila, Suomen Akatemia
- Rahoitusjohtaja Jari Toivo, Business Finland
- Pääjohtaja Juhani Damski, Ilmatieteen laitos
- Neuvotteleva virkamies Saara Leppinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- Pääsuunnittelija Kai Husso, työ- ja elinkeinoministeriö
- Professori Pekka Appelqvist, Puolustusministeriö
- ~~Professori Virpi Tuunainen, Aalto yliopisto, Professoriliiton edustaja ESTE~~
- ~~Informaatikko Maija Paavolainen, Helsingin yliopisto ESTE varahenkilö Jari Friman, Helsingin yliopiston kirjastosto~~
- Toimitusjohtaja Päivi Tikka, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta
- Johtaja Kristiina Hormia-Poutanen, Kansalliskirjasto
- Professori Anne Mäntynen, Jyväskylän yliopisto, Tiedekustantajien edustaja
- ~~Puheenjohtaja Keijo Hämäläinen, Tieteellisten seurain valtuuskunta ESTE varahenkilö toiminnanjohtaja Lea Ryyänen-Karjalainen, TSV ESTE varahenkilö Henriikka Mustajoki, TSV~~
- ~~Johtaja Antti Mäki, CSC - Tieteen tietotekniikan keskus, ESTE varahenkilö johtaja Stina Westman, CSC~~
- Ylitarkastaja Jukka Haapamäki, opetus- ja kulttuuriministeriö
- Kehityspäällikkö Hanna-Mari Puuska (ryhmän sihteeri), CSC - Tieteen tietotekniikan keskus
- Opetusneuvos Matti Kajaste, OKM

Vierailija:

- Projektipäällikkö Tiina Strengell, CSC - Tieteen tietotekniikan keskus

Asialista: 1. Kokouksen avaaminen ja asialistan hyväksyminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen kello 13.01 ja asialista hyväksyttiin.

2. Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen (Liite 1)

Pöytäkirja hyväksyttiin muutoksitta.

Kaisa Miettinen kommentoi edelliseen muistioon liittyen siitä, että muistiossa korostui se, että menneen sijaan katsottaisiin tulevaisuuden lupauksia. Hänen mielestään on tärkeitä huomioida myös historia. Ei kuitenkaan ehdoteta muutoksia pöytäkirjaan tähän liittyen.

3. Tiedoksi: Ajankohtaisten asioiden katsaus (Liite 2)

Tiina Strengell ja Hanna-Mari Puuska esittelivät lyhyesti, mitä on tapahtunut edellisen johtoryhmän kokouksen jälkeen.

Kysyttiin ammattikorkeakoulujen ottamisesta mukaan infrastruktuuritietopankin kehittämiseen. Ammattikorkeakoulut on tarkoitus ottaa mukaan infrastruktuurien tietopankin kehittämiseen. Ammattikorkeakouluista Seinäjoen AMK:n kanssa on käyty aiheesta keskusteluja.

Keskusteltiin myös tutkimustietovarannon hyödyntämisestä ja eri osapuolien innokkuudesta osallistua kehittämiseen. Business Finland on mielellään mukana projektissa, koska tässä vaiheessa arvioidut hyödyt ovat suuria. Myös Suomen Akatemialla on tarvetta sen tyyppisen informaatiolle, mitä tutkimustietovarannon ajatellaan tuottavan, alkaen julkaisutiedoista ja koskien koko maata koskevaa kokonaisuymmärrystä. Tutkimustietovarannon kehittäminen on hyvä pohja siihen, että saadaan ymmärrystä kasvatettua.

Tutkimustietovarannon syksyn aikatauluun liittyen esitettiin huomio, että seuraava johtoryhmä on esitellystä kuvasta poiketen marraskuussa, ei joulukuussa. *Tämä muutetaan aikatauluun.*

Hanketietovarantoon liittyen kysyttiin Valtioneuvoston valtionavustushankkeiden ja EU –hankkeiden mukaan ottamisesta. Tarkoitus on ottaa nyt pilotoinnissa mukana olevien rahoittajien lisäksi myös muut sen jälkeen, kun saadaan hanketietovaranto tuotantoon.

4. Henkilötietojen käsittelyperusteet tutkimustietovarannossa (Liite 3)

Laura Karppinen esitteli tutkimustietovarannon tietosuojaan liittyviä asioita. Asian valmistelussa on ollut mukana Immo Akkula. Tämän hetkinen johtopäätös on se, että ne organisaatiot, jotka nyt keräävät tietoja, hyödyntävät nyt erilaisia lainmukaisia perusteita johtuen siitä, että tietoa keräävillä organisaatioilla, esimerkiksi HUS:lla, Ilmatieteenlaitoksella ja Koneen säätiöllä, tietoja hyödynnetään erilaisiin tarkoituksiin.

Kun tiedot luovutetaan tutkimustietovarantoon käsiteltäväksi, kyse ei ole enää alkuperäisen käsittelyperusteen mukaisesta käsittelystä. Tietosuoja-asetus kieltää sellaisen käsittelyn, joka on eriävä alkuperäisen tarkoituksen kanssa, joten tietovarannon rekisterinpitäjä (OKM) tarvitsee lainmukaisen käsittelyperusteen. Tutkimustietovarannon tarkoituksena on tutkimuksen edistäminen, joka on sinänsä yhteensopiva alkuperäisen tarkoituksen kanssa. Mikäli lainmukainen käsittelyperuste on olemassa ja alkuperäiset tiedot keränneet tahot ovat yhteisrekisterinpitäjiä, ne voivat luovuttaa tiedot OKM:lle.

Yhteisrekisterinpitäjinä ne voivat myös käyttää tietoja itse, koska tutkimustietovarannon tarkoitus on yhtenevä alkuperäisten rekisterinpitäjien käyttötarkoitusten kanssa.

Laura Karppinen esittää, että OKM on rekisterinpitäjä, koska se on määritellyt koko tietovarantoprojektin henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen ja keinot. CSC on henkilötietojen käsittelijä, joka toimii OKM:n lukuun ja toimeksiannosta. Tämän hetkisen käsityksen mukaan on lisäksi niin, että myös tietovarannon tiedot alun perin keräävät ja ne tietovarantoon toimittavat tahot olisivat rekisterinpitäjiä, koska ne ovat edustettuina suoraan tai välillisesti tietovarannon ohjaus- ja johtoryhmässä ja näin osallistuvat käsittelyn tarkoitusten ja keinojen määrittelyyn.

Tietosuojalaki vielä käsittelyssä ja siellä on tutkimustiedon käsittelyä koskeva kohta. Immo Akkula on ajanut lisäkohtaa, perustelua lakiin mukaan. Opetusministeriö ei kuitenkaan ole toistaiseksi ottanut tällaista perustelua mukaan. Jos TTV olisi yleistä etua tukeva tehtävä, olisi mahdollista, että tämä olisi lainmukainen kohta. Laura Karttusen mukaan Immo Akkulan näkemys on se, että varmimmilla oltaisiin, jos TTV:stä säädettäisiin erikseen laki. Kysymys johtoryhmälle mietittäväksi on se, että lähdetäänkö ehdottamaan uutta lakia vai oletetaanko, että tutkimustietovarannon tapauksessa on kyse käsittelystä tutkimustarkoitukseen. Laura Karttusen mukaan tästä voisi keskustella myös oikeusministeriön kanssa. Hänen henkilökohtainen ajatus on kuitenkin se, että ei olla ”vaarallisilla vesillä” vaan henkilötietoja käsitellään tutkimustarkoituksiin. Toinen kysymys on se, kuka on rekisterinpitäjä. Kuten edellä mainittiin, ainakin OKM on rekisterinpitäjä, koska OKM on perustanut projektin. Lisäksi rekisterinpitäjiä ovat mahdollisesti sidosryhmäorganisaatiot, jotka ovat määrittelemässä tarkoitusta ja keinoja. Mikäli laki säädetään, voidaan sen yhteydessä päättää, kuka vastaa mistäkin. Mikäli taas uutta lakia ei säädetä, vastuualueista voidaan sopia väljemmin.

Erja kommentoi, että Suomessa on todella vähän tutkimusta koskevaa lainsäädäntöä. OKM:n linja on ollut se, että tulkitaan lakia mahdollisimman väljästi. Se, voidaanko me perustella samalla perusteella kuin tutkimusorganisaatiot keräävät tietoa, on paljolti kiinni eduskunnasta ja perustuslakivaliokunnasta. OKM:n osalta ei oteta vielä vahvasti kantaa asiaan. OKM:ssa on arvioitu kumpaakin näkökulmaa ja jatketaan arviointia.

Laki on menossa syyskuun alussa eduskuntaan, joten aikataulu sen suhteen jää nähtäväksi.

Sovittiin, että jatketaan keskustelua, punnitaan vaihtoehtoja ja mietitään ratkaisua myöhemmin. Laura Karppinen pystyy edistämään asiaa tarkemmin syyskuun jälkeen.

b. Keskustelua

Esitettiin huomio, että myös tutkijoille täytyisi tehdä selväksi, mitä tarkoittaa tutkimukseen liittyvä. Tämän lisäksi on otettava huomioon, että kun mennään aitoon avoimuuteen, myös yritykset tulevat hyödyntämään tietoja. Myös viitearkkitehtuurin huomioimisesta muistutettiin, johon Jukka Haapamäki kommentoi tätä seurattavan ja otettavan huomioon.

5. Tutkimustietovarannon portaali –työpaja (Liite 4)

a. Hanna-Mari Puuska esitteli tutkimustietovarannon portaalin toteutukseen liittyviä asioita ja aikataulua liitteen 4 mukaisesti.

b. Keskustelua

Kysyttiin, onko sosiaalista komponenttia otettu huomioon. Tämän osalta on mietitty esimerkiksi tutkijan omien tietojen siirtoa. Yhtenä kysymyksenä on myös se, miten saadaan tutkijat käyttämään palvelua. Pelkkä tutkimustiedon saatavuus ei välttämättä riitä sitouttamiseen.

Keskusteltiin siitä, että olisi hyvä tehdä kuvaus siitä, miten tutkijan toiminta on otettu huomioon. Todettiin kuitenkin, että tutkija ei ole pääasiallinen käyttäjä. Osa tutkijan tiedoista tulee tutkimustietovarantoon automaattisesti, mutta osaan tarvitaan tutkijan lupa, jotta tiedot voidaan siirtää. Keskusteltiin myös lyhyesti tutkijakyselystä, josta on saatu hyvää palautetta. Tutkijan toiminnasta tehdään vielä tarkempi analyysi.

Palvelumuotoilun haastattelujen perusteella tiedotusvälineet ovat kokeneet tämän erittäin tarpeelliseksi, koska tällä hetkellä ei ole kokonaista näkymää, josta voisi hakea kaikkien yliopistojen tutkimukseen liittyviä tietoja. Haastatteluissa on tullut ilmi myös, että sanoittaminen ja asiasanojen käyttö haastavaa. Median edustajalla voi olla hyvin erilaiset näkymät verrattuna muihin tutkimustietovarannon käyttäjäryhmiin. Tähän todettiin kuitenkin, että tutkimustietovarannolla on monta ulottuvuutta, mutta jostain täytyy aloittaa. Esitettiin myös toive siitä, että tutkimustietovaranto olisi tulevaisuudessa käytettävissä myös englanniksi. Tutkimustietovarannon kehittämistä edesauttaa se, että työnantajan direktio-oikeuden nojalla myös tutkijalta voidaan vaatia joitakin asioita. Useaan otteeseen tuli esille, palvelua on lähdetty tekemään siten, että se vastaisi aitoon tarpeeseen ja sitä muokataan vähitellen. Tietotarpeita on paljon ja eri käyttäjäryhmien tarpeet eroavat, joten toive on se, että pidetään portaali alussa yksinkertaisena ja laajennetaan toiminnallisuutta sen jälkeen.

6. Muita asioita

7. Seuraava kokous ma 12.11.2018 kello 13–15.

8. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen kello klo 14.54.